

Zdzisław Ratajek, Zuzanna Zbróg

Wprowadzenie

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 20, 9-11

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WPROWADZENIE

Kolejny tom „Studiów Pedagogicznych” Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach powstał dzięki współpracy Instytutu Edukacji Szkolnej ze specjalistami zajmującymi się rozwojem języka dziecka z różnych polskich uczelni. Znajdują się w ich gronie nie tylko pedagodzy, ale także psychologowie, filolodzy, językoznawcy, logopedzi i terapeuci na co dzień pracujący z dziećmi. Zaproszenie do współpracy szerokiego kręgu badaczy języka dziecka pozwoliło z jednej strony na wieloaspektowe ujęcie zjawisk językowych, z drugiej zaś – dało gwarancję aktualności poruszanych problemów. Mamy nadzieję, że wpłynie to na zainteresowanie proponowaną tematyką szerokiego kręgu odbiorców.

Temat przewodni tomu ma bowiem ogromne znaczenie edukacyjno-kulturowe. Stymulowanie rozwoju językowego dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym jest rzeczą bezcenną, jeśli spojrzeć na wyniki badań, mówiące o negatywnych konsekwencjach zaległości w tym względzie z okresu wczesnego dzieciństwa. Tempo kształtowania się zasobu słownikowego dzieci w wieku 2–12 lat jest tak szybkie, że wszelkie zaniedbania w tym zakresie nie są pożądane, a nawet – jak twierdzi B. Bernstein – nie są do nadrobienia w późniejszym okresie. Problematyka kształcenia języka nabiera szczególnego znaczenia także z tego powodu, że – jak podkreślał L. Wygotski – język koncentruje w sobie dwie najważniejsze funkcje: nie tylko funkcję porozumiewania się z innymi, ale przede wszystkim odpowiada za myślenie i rozwój wyższych funkcji psychicznych. Język stanowi więc swoistą bazę dla całości procesów intelektualnych. Ich rozwój nie byłby możliwy bez wzajemnego komunikowania się i odwrotnie: poziom, sprawność i skuteczność komunikowania się poprawiają się pod wpływem rozwoju intelektualnego. Wokół języka rozgrywa się wszystko, co najważniejsze zarówno w doskonaleniu jednostki, jak i społeczności. Tylko takie podejście do problemu języka, które nie pomija jego związków z rozwojem społecznym jednostki, wydaje się uprawnione.

Analizując zjawiska związane z różnymi aspektami kształcenia języka dziecka, nie możemy mieć wątpliwości co do ich prorozwojowego charakteru, zwłaszcza w kontekście wzajemnego oddziaływania rzeczywistości społecznej i indywidualnej. Niezaprzeczalny pozostaje fakt, że język jest podstawowym narzędziem dialogu – wypowiedania się i rozumienia, czyli można powiedzieć, że jest narzędziem społecznej komunikacji. Im lepiej dziecko potrafi zakomunikować swoje potrzeby, tym ma większe szanse na ich zaspokojenie. Im lepiej, im bardziej adekwatnie do sytuacji dorosły komunikuje się z innymi, tym skuteczniej i w sposób bardziej skoordynowany funkcjonuje w grupie społecznej. Żaden człowiek nie nauczy się współpracy i współdziałania w grupie, żaden nie nauczy się myśleć i funkcjonować na poziomie intelektualnym na miarę swoich możliwości, jeśli nie nauczy się skutecznie używać języka. Komunikowanie się i myślenie są ze sobą tak ściśle powiązane, że ich wzajemne oddziaływanie na siebie staje się najlepszym środkiem do rozwijania zarówno kompetencji komunikacyjnych, jak i intelektualnych.

Brak umiejętności czy też niedostateczny poziom umiejętności swobodnego porozumiewania się z innymi w różnych sytuacjach znacznie ogranicza możliwości rozwojowe jednostki, zubaża świat jej przeżyć wewnętrznych i możliwości zdobywania wiedzy o otaczającym świecie, utrudnia skuteczność jej funkcjonowania zarówno w kontaktach szkolnych, jak i pozaszkolnych, prywatnych, publicznych, oficjalnych oraz nieoficjalnych. Podtrzymuje nieśmiałość, niechęć, a nawet strach związany z publicznym wypowiedaniem się. Jeśli człowiek ma być zdolny do aktywnego przekształcania zewnętrznej i wewnętrznej rzeczywistości, to musi dysponować umiejętnościami wchodzenia w różnego rodzaju interakcje komunikacyjne z innymi. Można nawet stwierdzić, że skuteczna komunikacja jest wstępnym warunkiem zdolności człowieka do stawiania czoła wymogom codziennej egzystencji w toku całego życia.

Wiedza na temat rozwoju języka jest więc niezbędna każdemu nauczycielowi, aby mógł odpowiednio wspierać proces edukacji dziecka w okresie najintensywniejszego jego rozwoju językowego. Wiele teorii szkoły jako instytucji i organizacji podkreśla, że szkoła istnieje po to, żeby odpowiadać na potrzeby rozwojowe i życiowe dzieci. Powinna ona być więc dla uczniów również źródłem ich życiowych doświadczeń komunikacyjnych, a także jednym z najlepszych obszarów skutecznego kształcenia językowego.

W niniejszym tomie starano się w sposób możliwie pełny przedstawić najbardziej interesującą tematykę dotyczącą stymulowania rozwoju językowego dziecka, choć należy mieć świadomość, że jej zakres przedmiotowy odnosi się przede wszystkim do zainteresowań badawczych Autorów artykułów.

Szczegółowość przedstawianych analiz i rozpraw badawczych jest więc różna, tak jak różnaita, złożona i wielowątkowa jest problematyka rozwoju języka dziecka.

Serdecznie dziękujemy wszystkim Autorom tekstów za czynny udział w stworzeniu tomu i wyrażamy nadzieję, że tematyka ta spotka się z żywym zainteresowaniem studentów i nauczycieli praktyków. Pragniemy szczególnie podziękować Pani Profesor Irenie Adamek za wnikliwą analizę tekstów i trud sformułowania opinii na ich temat.

Zdzisław Ratajek, Zuzanna Zbróg